

Roll No.

Total No. of Pages : 5

Total No. of Questions : 9

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड (12वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1221

दर्शनम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश: — सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः साधनीयाः —

6×1=6

(i) मीमांसानये कति प्रमाणम् ?

(क) 6

(ख) 7

(ग) 5

(घ) 8

(ii) स्मृतिः कतिविधा ?

(क) द्विविधा

(ख) त्रिविधा

(ग) एकविधा

(घ) चतुर्विधा

(iii) पृथिव्यां कतिविधं रूपम् ?

(क) 7

(ख) 24

(ग) 3

(घ) 20

(iv) रसाः कतिविधाः ?

(क) 7

(ख) 4

(ग) 6

(घ) 8

(v) वेदप्रतिपाद्यप्रयोजनवदर्थः कः ?

(क) धर्मः

(ख) यागः

(ग) अधर्मः

(घ) एतेषु किमपि न

(vi) स्वर्गकामः यजेत इत्यादि वाक्ये स्वर्गप्राप्तेः हेतुः का ?

(क) वेदमंत्रोच्चारणं

(ख) मीमांसाध्ययनम्

(ग) यज्ञविधानम्

(घ) वेदाध्ययनम्

2. रिक्तस्थानानि उत्तरं चित्वा पूरयत —

6×1=6

(विधिः, उत्पत्तिविधिः, पञ्च, मीमांसा, अनुमानम्, आपः).

(i) कर्मस्वरूपसामान्यबोधकः विधिः

(ii) अनुमितिकरणं

(iii) हेत्वाभासः विधिः।

(iv) अज्ञातज्ञापकोऽर्थो हि वेदभागो

(v) शीत स्पर्शवत्

(vi) धार्मिक-कर्मस्य प्रवृत्तिः दर्शने उपलभ्यते।

3. सत्यं/असत्यम् युग्मं चिनुत —

6×1=6

(i) प्रत्यक्षं

(क) एकविधः

(ii) तुरी

(ख) द्विविधम्

(iii) गो सदृशः

(ग) निमित्तकारणम्

(iv) असमवायि-कारणम्

(घ) षोडश तत्त्वानि

(v) न्यायदर्शने

(च) पटरूपं प्रति तन्तुरूपं

(vi) समवायः

(छ) गवयः

4. सत्यम्/असत्यम् द्वारा उत्तरत —

7×1=7

- (i) अनुमानं अष्टविधम्।
- (ii) साहचर्य-नियमः समवायः।
- (iii) दुःखस्य आत्यन्तिकी-निवृत्तिः एव मोक्षः।
- (iv) दर्शनस्य द्वौ भेदौ स्तः।
- (v) आप्तवाक्यं वाक्यम्।
- (vi) न्याये अष्टपदार्थाः सन्ति।
- (vii) न्यायदर्शनस्य कर्ता कपलः।

5. एकपदेन उत्तरत—

7×1=7

- (i) शब्दस्य लक्षणं किम् ?
- (ii) उपमानस्य लक्षणं किम् ?
- (iii) अयथार्थानुभवः कति विधः ?
- (iv) हेत्वाभासः कति विधः ?
- (v) परामर्शजन्यं ज्ञानं किं भवति ?
- (vi) अनुमानस्य लक्षणं किम् ?
- (vii) गन्धः कति विधः ?

6. अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः (केवलं दश) —

10×2=20

- (i) न्यायदर्शनस्य आचार्यः कः ?
- (ii) मीमांसा दर्शनस्य प्रयोजनं किम् ?
- (iii) अपौरुषेय वाक्यस्य के पञ्चभेदाः ?

- (iv) कः समवायः ?
- (v) नित्यापृथ्वी काऽस्ति ?
- (vi) गुणस्य कति भेदाः स्वीकृताः ?
- (vii) मीमांसामते वेदस्य किं लक्षणम् ?
- (viii) पूर्वमीमांसायाः रचनाकारः कः ?
- (ix) रूपं केन इन्द्रियेण गृह्यते ?
- (x) अभावः कति विधः ?
- (xi) गन्धवती कस्य लक्षणं अस्ति ?
- (xii) वायोः लक्षणं किं भवति ?
- (xiii) आत्मनः किं लक्षणं भवति ?

7. लघूत्तरीय प्रश्नाः (केचन षट्) —

6×3=18

- (i) के सप्तपदार्थाः ?
- (ii) उपमितेः लक्षणं किम् ?
- (iii) कियन्ति कर्माणि सन्ति ? कानि च तानि ?
- (iv) षट्सः के ? नामानि लिखन्तु।
- (v) विधिः इत्यस्य लक्षणं किम् ?
- (vi) कानि नवद्रव्यानि ? कानि च तानि ?
- (vii) कालस्य किं लक्षणम् ?
- (viii) कारणं नाम किं ? उदाहरण सहितेन लिखत।

8. दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः (केचन् पञ्चैव) —

5×4=20

- (i) पूर्वमीमांसायाः परिचयं सविस्तरेण ददातु।
- (ii) मीमांसासूत्रे विधिः इत्यस्य प्रयोजनं किम् ? प्रतिपादयत।
- (iii) "यागादिरेव धर्मः" उदाहरण सहितं लिखत।
- (iv) उपमान प्रमाणस्य लक्षणं उदाहरणं च लिखत।
- (v) षड्विधसन्निकर्षं प्रतिपादयत।
- (vi) अनुमानप्रमाणस्य विवेचनं सप्रमाणं कुर्वन्तु।
- (vii) न्यायदर्शनस्य परिचयः सविस्तरेण लिखत।
- (viii) प्रत्यक्षप्रमाणस्य लक्षणं स्पष्टयत।

9. विश्लेषणात्मकाः प्रश्नाः (केचन् द्वौ) —

2×5=10

- (i) हेत्वाभासस्य लक्षणं उदाहरणं च विश्लेषयत।
- (ii) न्यायसूत्रे प्रमाणं निरूपयत।
- (iii) मीमांसाशास्त्रस्य विषय-वस्तु विश्लेषयत।